

Puhujien merkinnät: Lauri Järvilehto
Mari Holopainen
Moaffak Ahmed

Muut merkinnät: ... Puheenvuoro jää kesken, jatkaa puheenvuoroa
(-) Pois jäänyt sana tai sanan osa
(--) Pois jäänyt jakso
(sana) Epäselvä sana tai jakso
[hakasulkeet] Litteroijan kommentti

Huomautukset: --

Aalto-yliopiston podcast.

[tunnusmusiikkia]

Moaffak: Se, että jos joku ottaa riskin ja laittaa rahaa, niin sen pitää saada siitä korvaus. Ja samalla tavalla joka ikinen työntekijä ottaa riskin menemällä johonkin firmaan duuniin.

Mari: Ehkä tämä on hyvä esimerkki siitä, että me tarvitaan regulaatioita kuitenkin moniin asioihin. Että se on lopulta se tapa, miten me yhdessä päätetään siitä, miten yhteiskunta toimii.

[tunnusmusiikkia]

Lauri: Miltä näyttää startupien kolmas aalto? Mä olen Lauri Järvilehto ja tämä on Kasvupyrähdys-podcast.

[tunnusmusiikkia]

Lauri: Tervetuloa Kasvupyrähdys-podcastiin. Meillä on tänään vieraana Mari Holopainen, vihreiden kansanedustaja ja eduskunnan startup-ryhmän varapuheenjohtaja, tervetuloa.

Mari: Kiitos kutsusta.

Lauri: Ja toisena vieraana meillä on Moaffak Ahmed, sarjayrittäjä, enkelisijoittaja, ja yleisestikin tällöinen startup-kentän suomalainen suuri vaikuttaja.

Moaffak: Kiitos.

Lauri: Meillä on tänään aiheena tämmöinen vähän, ehkä ei niin kovin tyyppinen käsitepari, eli ajatuksena olisi lähteä tutkimaan startupien olemusta tällaisesta ehkä hieman sosialistisemmasta näkökulmasta. Että voisiko startupit toimia sillanrakentajana perinteisen talousajattelun ehkä vastakkainasettelujenkin välillä. Ja jos me katsotaan, että mistä me lähdettäisiin perkaamaan tätä, niin yksi aika kiinnostava kysymyshän liittyy omistajuuteen. Eli perinteisestihän ajatellaan, että ainakin omistajuus yrityksissä kohdistuu tällaisiin, tai varakkaat ihmiset omistavat siivun yrityksestä ja sitten pyrkivät sitä kautta kasvattamaan sitä omaa omistustaan. Mutta startup-kentällä tämä ei ehkä aina toimi ihan samalla tavalla. Niin, Moaffak, kuinka monessa yrityksessä sä olet nyt sijoittajana tällä hetkellä?

Moaffak: Erilaisten kuvioden kautta noin sadassa.

Lauri: Noin sadassa. Niin miten sä koet, että miten tämä omistajuus sun mielestä määrittänyt startup-kentällä? Ja onko siinä sun mielestä jotain merkittäviä laadullisia tai määrällisiä eroja suhteessa tällaiseen perinteisempään omistamiseen?

Moaffak: Joo. Mun mielestä siis kaikissa, tai 99 prosentissa niistä firmoista, missä mä olen mukana, niin jokainen omistaa jotain. Siis joka ikisellä työntekijällä on joko osakkeita, tai optioita, jotka siis oikeuttaa myöhemmin omistajuuteen. Ja mun mielestä näin pitääkin olla.

Lauri: Minkä takia näin pitää olla? Että minkä takia siis ei riitä, että vaan ikään kuin nämä, vaikka yritykseen kylmää käteistä sijoittaneet henkilöt omistaa?

Moaffak: Mä oon siis, ehkä taustana sanotaan se, että mä olen siis lukenut filosofiaa aikoinaan yliopistossa, teoreettista filosofiaa pääaineena. Ja 19:ää muuta ainetta Helsingin yliopistossa, kiitos akateemisen vapauden. Niin mä sisäistin aika nuorena Marxin oppeja, mutta ehkä sillein pienellä twistillä. Ehkä Marx yleisesti kai tulkitaan, tai sosialismi niin, että valtio omistaa ne yritykset ja tuotantovälineet. Mä taas sisäistin sen pikemminkin niin, että mä haluan olla itse omalla tavallani, siis kaikki firmat, missä mä olen aina ollut mukana, siis jos mä olen perustanut niitä, niin mä olen aina ollut omistajana niissä. Ja samoin, mihin mä sijoitan, niin mä haluan, että kaikki muutkin on omistajia niissä. Koska se on oikeastaan tapa, millä, jos nyt menee siihen Marxiin hetkeksi. Niin siis Marxin ideahan on siis se, että työläinen tekee duunia, ja sitten siitä muodostuu myös lisäarvo, ja kapitalistisika ottaa siitä sen, näin se yleensä tulkitaan, sen lisäarvon, mitä ikään kuin se työläinen jää paitsi. Mutta jos tämä käännetäänkin ympäri, ja työläiset, tai eli ne työntekijät vaikka niissä startupeissa omistaa sen yrityksen, tai ainakin osan siitä, niin heistähän tulee siis kapitalisteja. Eli he omistavat osan siitä. Ja kaikesta hyvästä, ja siitä lisäarvosta, minkä se kehittää. Mun mielestä se oli hirveän luonteva ajatus, mä en oikeastaan ymmärrä, miksi sitä ei voisi tehdä universaalimminkin. Mutta mun mielestä se ero siinä on siis, huomattava ero semmoiseen perinteiseen sosialismiin on se, että ei ole

niin, että joku valtio, tai joku muu tällöinen yhteiskunta, semmoinen kasvoton möhkö omistaisi ne. Koska se on mun mielestä hyvin erityyppinen skenaario kuin se, että ne työntekijät, ketkä oikeasti luo sen lisäarvon, että he omistaisivat sen.

Lauri: Niin, eli ymmärsinkö mä oikein, että startupit on sosialistisia yrityksiä sen takia, että kaikki niiden työntekijät on kapitalisteja?

Moaffak: Kaikki startup-yrittäjät ovat marxilaisia, tai heidän kuului olla. Tällä tavalla tulkittuna, kuin mä sen esitän.

Lauri: Mahtavaa. Mites, Mari, noin yhteiskunnan näkökulmasta, niin miten sä näet tämän startup-kentän suhteessa tällaiseen perinteiseen yrittäjyyteen?

Mari: No mä näen sen tärkeimmän arvon siinä, että yritetään tehdä kansainvälisiä läpimurtoja, ja uskotaan siihen osaamiseen, mitä meillä täällä on. Että ehkä se voi olla se tärkein ero. Ja näinhän me ei olla aina uskottu itsestämme Suomessa, ei ehkä vielääkään uskota tarpeeksi. Ja siksi musta on ollut niin mahtavaa nähdä, että muun muassa Slushin vanavedessä Suomesta on tullut yksi kiinnostavista startup-maista. Ja suomalaista osaamista varmasti sen ansioista tunnetaan paljon paremmin.

Lauri: Ja sähän olet kirjoittanut tästä, että tänne pitäisi tulla tällöinen pohjolan Piilaakso, niin mitä sä sillä tarkoitat?

Mari: No pohjolan Piilaakso on varmasti vähän reilumpi Piilaakso, ja täällä voidaan sitten yhdistää ne hyvät puolet, mitä pohjoismainen hyvinvointimalli on tuonut tullessaan. Ehkä maailman paras järjestelmä poliittisesti ja yhteiskunnallisesti. Että kohtuullisen tasa-arvoinen yhteiskunta. Koulutus on maksutonta, jopa yliopistokoulutus on maksutonta, ja niin edespäin. Terveystenhoito on saavutettavissa. Ja on turvallista. Luonto lähellä myös kaupungeissa. Että ne on ehkä niitä edellytyksiä ja meidän vahvuuksia.

Lauri: Tämä on musta tosi kiinnostavaa, koska siis tietyssä mielessähän Pohjoismaat, ja ehkä Suomi vielä tällaisena kuitenkin aika sosiaalidemokraattisena valtiona, niin ei oikein istu sellaiseen piilaaksolaiseen can do, kaikki onnistuu, ja pistetään tuulemaan -malliin. Ja monestihan tätä meidän yhteiskuntamallia on jotenkin yrittäjän puolesta kritisoitu siitä, että tämä on liian jähmeä ja jäykkä, ja että täällä ei oikein pysty pistämään tuuleen, kun heti tulee joku byrokraatti osoittaa sormella, että soo soo ei näin saa tehdä. Ja sitten kuitenkin samaan aikaan, jos me katsotaan ihan suomalaisen startupekosysteemin toimintakykyä mitattuna vaikka riskisijoituspääomalla, tai exiteillä, tai ylipäättään elinvoimasilla yrityksillä, niin tähän itse asiassa ylittää kaikki, siis jopa per capita mun käsittääkseni, jopa suhteessa Piilaaksoon, me ollaan itse asiassa tosi kilpailukykyisiä. Niin mikä tässä voi olla se, että sä kuvailit tuota, että meillä on näitä hyviä puolia tässä pohjolan

hyvinvointiyhteiskunnassa, mutta onko tässä joku, että mikä on se secret sauce, että miksi just Suomesta tällä hetkellä tulee niin paljon näitä startup-menestyksiä?

Mari: No tämä on tosi hyvä kysymys. Ja itse asiassa sulla voi olla siihen paremminkin ajatuksia, kun tunnet kentän, että minkä takia ja miksi. Mutta että ehkä itse ajattelen, että päätöksenteon ja politiikan näkökulmasta niiden edellytysten tarjoaminen on kaikkein keskeisintä. Ja just ne asiat, mitä tuossa äsken kuvasin, niin näen ne tosi tärkeinä. Ihmiset myös toisaalta uskaltaa ottaa riskejä, jos sitten selusta on turvattu, että ei putoa ihan tyhjän päälle, näinkin voisi ajatella.

Lauri: Just näin. Joo, siis tämä on tosi kiinnostavaa. Ja tähän itse asiassa taas palautuu sellaisiin tiettyihin sosialismin perusaatteisiin, että tällainen solidaarisuusaate, että kaikista pidetään huolta. Ja tiettyssä mielessähän ehkä, Moaffak, tämä sun kuvaama tilannehan on semmoinen, että ollaanko me lähestymässä jopa sellaista mahdollisuutta, että jos me nyt ei sössitä tätä ihan totaalisesti, me voitaisiin saada semmoinen best of both worlds -skenaario aikaiseksi. Eli ylläpitämällä näitä hyviä puolia tästä hyvinvointiyhteiskunnasta, mutta sitten myöskin luomalla niitä kasvun, ja niitä sellaisen can do -asenteen pyrkymismahdollisuuksia. Niin itse asiassa kaikki jääkin loppujen lopuksi voiton puolelle. Sulla on ollut niin paljon niitä caseja ja kokemuksia, niin mitkä on ollut sun mielestä sellaisia suurimpia onnistumisia suhteessa tähän kaikkien hyötymisen - ajatukseen, vaikka sun portfolioissa?

Moaffak: Mä katson sitä ehkä pikemminkin niin päin, että sen sijaan, että luettelen jotain yksittäisiä firmoja, niin mun mielestä se, mikä Suomessa on hienointa on siis se, että Suomi on kehittynyt kaikkein parhaiten kriisien kautta. Aina kun on mennyt ihan päin hemmettiä, niin sitten vähän ajan päästä menee oikeasti aika hyvin. Ja siis toinen maailmansota nyt on hyvä esimerkki siitä, että agrariyhteiskunnasta siirrytään nopeasti teollistuneeseen yhteiskuntaan. Ja sen nyt voi kuvata monella tavalla, mutta kuitenkin se oli mun mielestä aika, historiallisesti varmaan hienoa aikaa, 50-, 60-, 70-luvulla, kun BKT nousi ja Suomi siirtyi käytännössä agraarista länsimaiseksi teollisuusmaaksi. Sitten tuli 2008 finanssikriisi, joka on siis käytännössä tämän meidän nykyisen startup-ekosysteemin synnyttäjä. Ja siis se, mitä siellä tapahtui käytännössä, oli se, että kun nuoret fiksit ja kunnianhimoiset opiskelijat aikaisemmin halusi mennä isoihin firmoihin duuniin, joko Nokia tai ABB tai joku tällainen, tai sitten ne halusi mennä pankkeihin, tai sitten ne halusi mennä konsultiksi jonnekin Lontooseen tai jotain tällaista, McKinsey tai Boston Consulting tai tällainen. Sitten yhtäkkiä tulee finanssikriisi, niin muutamia asioita huomataan. Ensinnäkin, että se mielletty tai koettu riski startupin ja niin sanotun turvallisen työpaikan välillä, se ei olekaan niin erilainen. Aikaisemmin siis, esimerkiksi mä tiedän kauppiksen rahoituksen proffat, tai ainakin yksi niistä, on aloittanut luentonsa aina sillä tavalla, aikaisemmin kertoi, kuinka ei kannata perustaa omaa yritystä, koska ne tulee ainakin menemään nurin, ja se näytti tilastoja ja kaikkea, ja ihmiset oli hyvin peloissaan siitä. Mutta sitten kun 2008 tuli, niin huomasit,

sä voit ihan yhtä hyvin saada kenkää sieltä Nokialta. Sitten pankit ei olleet kauhean kovassa huudossa. Ja sitten se, että konsulttifirmat, ja mä tiedän, että joku suuttuu tästä, mutta siis, että ihmiset rupesi kysymään itseltään, että miksi tehdä 80 tuntia viikossa PowerPointia ja Exceliä sellaisille asiakkaille, joita ei arvosta. Ja se johti siihen, siis tämmöiseen Aaltoes, eli Aalto Entrepreneurship Societyyn, eli yhdistyksen perustamiseen. Silloin Kristo Ovaska ja muutamia muita, myöhemmin tuli Miki Kuusi ja tämäntyyppisiä hahmoja siihen mukaan. Ja siitä tuli siis käytännössä käsittääkseni Euroopan suurin, ellei maailman suurin opiskelijayrittäjyysyhteisö. Täysin ruohonjuuritasolta, ilman mitään ulkopuolista ohjausta, ellei markkinoiden näkymätöntä kättä ajatella vaikuttavan siinä, että tuli finanssikriisi. Mutta siis sen kriisin kautta ihmiset huomasi, että voisi tehdä jotain fiksumpaa. Ja sitten ne lähti käymään Piilaaksossa, ja sitten rupesi perustamaan firmoja. Ja muutaman mutkan kautta me ollaan nyt tässä. Ja se on mun mielestä huikea menestys, miten mä summaisin tämän. Eli siis meillä ei ollut, niin ehkä jos vielä kuvaa tarkemmin sitä tilannetta vuonna 2008 ja sitä ennen, meillä ei ollut pääomasijoittajia, meillä ei ollut siis startup-yrittäjiä, meillä ei ollut sarjayrittäjien perinnettä, meillä ei ollut oikeastaan mitään. Siis tämä oli täysin tyhjä umpio.

Mari: Se on kyllä hillitön tarina. Ja mieletön usko, ollut siellä taustalla. Ja joku on mennyt täysin oikein ja nappiin.

Moaffak: Se on siis pari asiaa. Yks on siis se, että se on täydellinen anarkia, ei ollut millään tavalla ulkoapäin ohjattua, tai ylhäältäpäin. Ja sitten, ei ollut mitään menetettävää.

Lauri: Eikö tämä ole itse asiassa tämä kriisien kautta kehittyminen, sekin itse asiassa aika marxilainen ajatus, ainakin muistaakseni.

Moaffak: Se on dialektiikka. Teesi, antiteesi ja synteesi.

Lauri: Kyllä. Mutta jos vielä palataan siihen, että nythän meillä on syntynyt just esimerkiksi tämä startupien niin sanottu kolmas aalto. Niin sehän perustuu siihen ajatukseen, että meillä on nyt syntynyt sellainen kokonainen sukupolvi tällaisia menestyneitä suomalaisia startup-yrittäjiä, jotka on tehnyt ison exitin, ja tienannut siitä sitten miljoonia tai kymmeniä miljoonia tai satojamiljoonia. Ja he sitten on itse asiassa lähtenyt sijoittamaan takaisin sitä omaa pääomaansa näihin kasvuyrityksiin. Ja sitä kautta on mahdollistunut, ei pelkästään sen, että siellä on sitä, niin kuin sä sanoit tuossa alussa, sitä vaan rahaa, lainausmerkeissä. Vaan myöskin sitä, että siellä on semmoista fiksumpaa rahaa, joka tulee sijoittajilta, jotka on itse mennyt sen rytinän läpi, ja päässyt maaliin siitä. Mutta edelleenkin musta se kiinnostava jännitteisyys tässä on se, että kukaanhan ei pakota esimerkiksi startup-yrittäjää jakamaan optioita työntekijöille tai muuta. Ja enemmänkin on syntynyt taas ehkä Suomessa semmoinen aika vahva draivi, osittain liittyen näihin startupien taloudellisiin lainalaisuuksiin ja motivaatiotekijöihin, ja esimerkiksi siihen, että

monesti ei ole vaikka varaa maksaa kilpailukykyistä palkkaa sen Nokian kanssa. Niin siitä on syntynyt tämä, vaikka esimerkiksi Piilaaksossa on hyvin tyypillistä se, että annetaan optioita just sen takia, että muuten kaikki menee Googlelle töihin. Mutta sitten ehkä Suomessa tuntuu, että monissa keskusteluissa ainakin, missä mä olen ollut mukana, niin korostuu se, että se optio ei ole pelkästään vaan se, että se on kilpailuvaltti, tai tällainen ikään kuin markkinaehtoinen työkalu. Vaan siellä on joku syvempikin ajatus taustalla siitä, että ihmisten oikeasti pitäisi omistaa niitä yrityksiä, missä ne työskentelee. Niin mitä mieltä te olette tästä näin, että pitäisikö näin olla sitten universaalimmin? Vai onko tämä tällainen söpö pikku startup-kentän omituisuus?

Mari: Musta se olisi hienoa, että jos työntekijät omistaisi yrityksiä myös muualla kuin startup-kentällä. Ja siitä olisi varmasti hyötyä. Ehkä Suomessa on aika vähän työntekijöiden edustusta organisaatioiden johdossa ylipäättäen. Ja tämä näkyy meilläkin Helsingin kaupungilla, että me ollaan päättäjänä, luottamushenkilöinä, usein kuulemassa sitä versiota tapahtumista, jonka johto kertoo. Mutta hirveän kapea kulttuuri on ihmisten osallistamisessa. Tai siinä, että kuullaan sieltä työntekijöiltä asti, jotka itse asiassa usein tietää parhaiten, että mikä siellä toimii tai ei toimi. Ja oli kyseessä mun mielestä ihan mikä tahansa organisaatio, siis voi olla myös voittoa tavoittelematon kaupunkiorganisaatio, niin kannattaisi ottaa paljon vahvemmin mukaan työntekijät. Ja totta kai sitten, jos on kyseessä yritys, joka tuottaa voittoa, niin uskon, että ihmiset saa sitoutettua sitä kautta paljon paremmin mukaan, jos he ovat omistajina myös.

[tunnusmusiikkia]

Lauri: Mä olen tätä jonkun verran omassa pienessä päässäni pohtinut tätä asiaa, niin eikö se ole vähän takaperoinenkin ajatus jotenkin, siis että pelkästään sen valtaposition kautta se henkilö, joka vaikka pystyttää jonkun yrityksen, niin sen pitäisi kääriä sitten kaikki voitot sieltä. Että totta kai mä ymmärrän hyvin, niin kuin Jari Sarasvuo on aikanaan sanonut, että riskiin kuuluu preemio. Eli se, että kun sä riskeeraat sun oman pääoman, sä olet jostakin sen saanut vaikka kovalla työllä haalittua kasaan, niin sitten kun sä laitatkin sen likoon, niin sulla on oikeus siihen voittoon, mikä siitä tulee, jos se riski ei realisoidu ja pääoma kasvaa. Ja tämä pitää ilman muuta täysin paikkansa, koska eikö niin, muutenhan kukaan ei sijoittaisi todennäköisesti mihinkään, jollei ole jotain tällaista ideologista taustaa siellä. Mutta se, että minkä takia just sen voiton pitäisi jäännöksettä mennä sille alkuperäiselle perustajalle, tai sille riskisijoittajalle, niin se on musta kiinnostava kysymys, että mikä siinä on ylipäättäen taustalla, että miksi me toimitaan tällä tavalla yhteiskuntana?

Moaffak: Siinä on taustana täysin arkaainen eli aikansaelänyt käsitys, mikä on pääoma.

Lauri: Haluat sä avata tätä vähän?

Moaffak: Kansantaloustiede, ainakin jos menee, ainakin aikoinaan meni yliopistolla lukeen sitä, niin pääomaksi laskettiin siis maat, koneet, laitteet, tämäntyyppiset konkreettiset asiat, joita voi koskettaa ja potkia. Ja sitten jos se kapitalisti, joka siis omistaa, tai tuo tämän pääoman sille, ja ne tuotantovälineet siihen sen yrityksen käyttöön, niin sitten saa sen siivun, sen lisäarvonsa siitä. Mutta siis nythän tämä oikeasti, miten nykyään maailma toimii, ja kaiketi kansantaloudellisessa tiedossakin käsitetään, pääoma myös henkisen pääoman, että sillekin lasketaan joku arvo. Ja siis toi äsken mainitsemasi lainaus, se, että jos joku ottaa riskin ja laittaa rahaa, niin sen pitää saada sieltä korvaus. Niin samalla tavalla joka ikinen työntekijä ottaa riskin menemällä johonkin firmaan duuniin. Koska niillä on vaihtoehtoiskustannus, ne voisi mennä johonkin toiseen firmaan. Ja valitettavasti sillä työntekijällä on vain yksi työpanos tyypillisesti. Okei, mä tiedän joitain ihmisiä, jotka tekee paria duunia samanaikaisesti, mutta noin karkeasti ottaen niillä on vain yksi työpanos. Ja niiden pitää laittaa se ikään kuin oikealle arpalipukkeelle. Kun taas sijoittaja periaatteessa voi sijoittaa useampaan firmaan, ja hajauttaa sitä riskiä. Yksityinen työntekijä taas ei pysty tekeen sitä. Tämä menee ehkä vähän tämmöiseksi teoreettiseksi viisasteluksi, mutta näin se nyt vaan on. Ja nyt se, mikä on mielenkiintoista ainakin tällä hetkellä Suomessa, ja varmaan kaikissa länsimaissa on se, että se on kääntynyt pääläelleen, koska siis rahaa on valunut tähän, erityisesti startup-ekosysteemiin, mutta muutenkin. Sijoitusrahaa on paljon, eli siitä ei ole enää pulaa, voi sanoa jopa ylitarjontaa. Mutta siis osaaajista, eli ihmisistä, jotka osaa tehdä jotain fiksua, niin niistä on pulaa. Ja käytännössä nyt on siis työntekijän markkinat. Ja sen takia niille pitää maksaa liksaa, hyvää liksaa. Tai markkinaliksaa, sanotaan näin. Ja sitten niille pitää kompensoida se myös jollain muulla tavalla, joka on siis se mahdollinen osuus siitä arvonnoususta, jos se yritys menestyy.

Mari: Ja lopulta sitten tietysti yhteiskunnallinen sopimus määrittää sen, että mikä on se minimipalkka tai joku työehtosopimuksen määrittävä taso. Ja nythän me nähdään tämä työntekijöistä oleva valtava pula monilla aloilla siinäkin, että meidän sairaanhoitajat, ja varhaiskasvatuksen opettajat sanoo, että ei me enää tehdä tätä duunia tällä liksalla. Ja ne on ihan oikeassa siinä. Että he toimii mun mielestä aivan järkevästi, ja ajavat sellaisia asioita, jotka on tavoitteellisia. Että jokaisesta duunista saa riittävän korvauksen. Ja meidän työehtosopimukset ei ole tehty sitä varten, että siellä voitaisiin ratkoa helposti niitä sellaisia palkkakuoppia, jotka on syntynyt ajansaatossa. Ja tämä on ikään kuin koko työmarkkinakenttää määrittävä kysymys. Ja siinä voisi ajatella, että totta kai joku raja varmaan tulee sille, että mikä on kohtuullista, ja voi ajatella, että Suomessa vielä on, moni asia on kohtuullista, ja varallisuus ei ole sillä tavoin jakaantunut, että se olisi vain harvoilla. Mutta totta kai painopiste on aika hurja. Ja Yhdysvalloissa näkee paljon selkeämmin, että millainen yhteiskunta on, jossa varallisuus todellakin keskittyy harvoille. Ja myöskin sen varallisuuden myötä sitten poliittinen valta on aika vahvaa. No Elon Musk nyt yksi tietysti hyvin extreme-esimerkki tästä, että kuinka harvoille se varallisuus voi

keskittyä. Eikä se välttämättä ole loppupeleissä sitten hyvä asia tämän yhteiskunnan kannalta.

Moaffak: Sä mainitsit aikaisemmin, että ikään kuin perinteisissä yrityksissä omistus ei ole samalla tavalla jakautunut kuin startupeissa, mutta siis jos sitä laventaa sitä katsontakulmaa sillein, että kuka ne yritykset oikeasti omistaa, niin jos ne on julkisesti listattuja pörssissä, niin se on aika laajalle hajautunut se omistus. Iso osa, esimerkiksi jos katsoo Suomen pörssin, mulla nyt ei ole mitään tilastoja, mutta varmaan ne jostain voi hakea. Suurimmat sijoittajat Suomessa ovat Keva, Ilmarinen, Varma. Eli siis kaikkien meidän eläkerahaa, oletetaan, että joskus on ollut duunissa jossain. Ja sitten jos katsoo maailmalla, missä on erilaisia eläkejärjestelmiä, mutta kuitenkin, niin esimerkiksi joku BlackRock, joka on yksi maailman suurimpia, ellei suurin varainhoitaja. Niin eihän se ole siis jonkun semmoisen kasvottoman kapitalistisian rahaa pelkästään, vaan se on kaikkien meidän yhteistä rahaa, miten sitä onkaan sitten hallinnoitu. Mun mielestä se isoin ongelma tässä on siis se, että ihmiset ei kiinnitä huomiota, tai ne ei välitä, tai niitä ei kiinnosta, tai ne kuvittelee että ne ei ymmärrä, tai niiden kuulu ymmärtää, miten niiden rahaa manageerataan.

Mari: Kyllä. Mutta sitten kaikilla ei ole sitä luksusta, että niillä on rahaa, jota manageerata. Että ehkä just niin kun sanoin, niin Suomessa tällaista haastetta ei ole siinä määrin kuin vaikka Yhdysvalloissa. Mutta että sen takia tietysti olisi hyvä pohtia, että millainen yhteiskuntamalli toimii, ja miksi me on päädytty siihen, että varallisuus on äärimmäisen epätasaisesti jakautunut maailmassa. Että eihän se startupeista johdu, tämä on ollut aikaisemmin tämä tilanne jo, mutta että joka tapauksessa, se on se maailma, missä me eletään. Että meillä on kuitenkin niin suuri osuus maailman ihmisistä, jotka elää siellä köyhyysrajan alapuolella, että ei varallisuus ole jakautunut oikeudenmukaisesti. Eikä myöskään, jos ajatellaan sitten taas päästöjä, niin me hyvinvoivat ihmiset myöskin tuotetaan niistä päästöistä suurin osa. Ja sitten ehkä, vaikka teemme jotain hyviä päätöksiä, kompensoimme, niin se meidän hiilijalanjälki on kuitenkin korkeampi. Ja yleensä menee myös sen varallisuuden mukaan sitä korkeammaksi, mitä enemmän varallisuutta on.

Moaffak: Joo, ehdottomasti täysin samaa mieltä. Mutta mä tarkoitan sillä äskeisellä kommentillani sitä, että ihmiset ei esimerkiksi tiedä, miten niiden eläkerahoja on sijoitettu. Ehkä niitä ei kiinnosta, tai ne kuvittelee, että ne ei ymmärrä tai se ei kuuluu niille. Mutta siis jokaisella on jonkun sortin eläkepotti jossain jonkun hallussa, jota joku manageeraa tahtomaallaan tavalla. Ehkä siellä on sitten joku muutama poliitikko, istuu siellä jossain hallintoneuvostossa. Mutta noin lähtökohtaisesti, siitä on napanuora ja kaikki muutkin katkaistu siitä välistä, vaikka ihmisillä mun mielestä oikeasti pitäisi olla käsitys, ja halu olla kiinnostunut siitä, miten niiden eläkerahoja sijoitetaan.

Mari: Kyllä. Ja ehkä kaikkein tasa-arvoisin mahdollisuus kuitenkin on osakesäästäminen, siihen, että jokainen voi pienelläkin panoksella tulla omistajaksi.

Että sinänsä se työntekijöiden omistajuus korkean teknologian firmoissa on kuitenkin vielä pienen osan ihmisistä mahdollista saavuttaa. Mutta ihan jokainen voi pienestäkin palkasta sijoittaa.

Lauri: Tässä on tosi paljon kiinnostavia, erilaisia säikeitä. Mä jäin miettimään siis sitä, että hetkinen, että sehän on tosiaan näin, että suurimmat sijoittajat on usein näitä eläkerahastoja. Ja sitten taas yrittäjäthän usein ei kerrytä itselleen eläkettä sen takia, että ne maksaa minimini YELiä ja yrittää sitten saada sen tienattua. Niin onko se nyt sitten niin päin, että itse asiassa ne pahat kapitalistisia onkin niitä palkansaajia, ja yrittäjät onkin sitten niitä sellaisia raasuja siellä, jotka sitten saavat jotain, jos saavat?

Moaffak: Se konflikti jännittyy niiden asioiden välillä. Että siis jos mä ajattelen itseäni eläkkeensaajana, tai semmoinen peruspalkansaaja siis, joka on jonain päivänä eläkeläinen, niin totta kai se haluaa mahdollisimman hyvän eläkkeen jäädessään eläkkeelle. Joten se olettaa, että sen tulevaa eläkettä hoidetaan niin hyvin, ja sitä rahaa, minkä hän on-. Okei, mä yksinkertaistan, Suomen eläkejärjestelmä on vähän erinäköinen, mutta kuitenkin ihmisillä on se illuusio, että ne säästää eläkettä varten, eikä niin, että ne maksaisi jonkun nykyään eläkkeellä olevan. Mutta oletetaan, että mä säästän sitä omaa eläkettäni, niin silloin mä haluaisin tietysti, että joku hoitaisi sen niin hyvin, että mä saisin parhaan mahdollisen tuoton. No sitten jos multa nyt sitten oikeasti kysyttäisiin, että oletko sä valmis tinkimään sun tulevasta eläkkeestä, jos se raha sijoitetaan pienemmällä tuotolla johonkin eettisesti parempaan juttuun. Niin jos tästä nyt järjestettäisiin jonkunnäköisiä äänestyksiä tai tämmöisiä, niin mä luulen, että aika moni ei olisi välttämättä halukas tinkimään omasta tulevasta eläkkeestään sen takia, että johonkin parempaan, tai vähäpäästöisempään tai johonkin muuhun sijoitettaisiin.

Mari: Ei ole, se on näin. Kun jos ajattelee, että ketä ihmiset äänestää, niin vähemmistössä on vielä ne puolueet, jotka ajaa päästöjen vähentämistä sellaisella nopeudella, että se ratkaisisi ilmastokriisin suhteellisen ajoissa. Jos enää voidaan puhua siitä, että ollaan ajoissa.

Moaffak: Me päästään kohta mun lempiaiheeseen, joka on siis se, että ilmastonmuutos ja sen vastainen taistelu tyypillisesti mielletään semmoisena meidän pitää karsia, kärsiä ja lopettaa lentäminen, lihansyöminen, autolla ajaminen ja kaikki nämä. Ja suurin osa maapallon väestöstä ei tule ostaa tätä kuviota. On miljardi, pari ihmistä, jotka on nousemassa, tai just noussut keskiluokkaan köyhyydestä, ei ne tule tinkimään omasta elintasostaan. Tai ne tulee hankkimaan just ne asiat, mitä keskiluokkaan kuuluu. Pihvejä, lentoja Pariisiin tai Floridaan, ja oma auto, ilmastointilaite, mitä siihen nyt sitten kuuluukaan, keskiluokkaan. Ja sitten jos tämän summaa näin, että uutta ostovoimaa tulee sitten per kärsä semmoinen, sanotaan kymmenentuhatta dollaria vuodessa, jos ajattelee, että se on keskiluokka. Ja se kerrotaan miljardilla tai kahdella, niin siitä tulee aika iso luku. Tämä on nyt siis uutta ostovoimaa, joka tulee globaalisti tähän järjestelmään. Ja jos nämä asiat, mitkä

kuuluu keskiluokkaan, siis tuotteet ja palvelut, tuotetaan samalla tavalla kuin ne on tuotettu meille, niin näille ihmisille, ja kaikille muillekin tietysti, niin se on game over ihmiskunnalle niin kuin me se tunnetaan. Mutta jos ne tuotetaan jollain fiksummalla tavalla, kestäväällä tavalla, niin se on, mä väitän tämän planeetan yksi suurimmista mahdollisuuksista muovata yhteiskuntaa, teollisuutta, ja sitä, miten asioita tuotetaan. Ja joku voi tehdä sillä ihan hillittömästi rahaa myös.

Mari: Joo, se on ihan totta, että pitää tehdä fiksummin. Mutta sitten myös täytyy vähentää kulutusta monessa yhteydessä, koska sitten meillä ei vaan ole niitä luonnonvaroja siihen, ja niitä lopulta tarvitaan aika moneen asiaan. Että kestäväällä tavalla me ei voida jatkaa luonnonvarojen kulutusta tällä tahdilla. Eikä silläkään tahdilla, jota kuvasit, että moni keskiluokkaistuu. Mutta se on todella iso haaste, ratkaisematon vielä osittain. Ja miten saadaan ihmiset messiin tähän. Mä en tiedä, onko se sitten vasta, kun me nähdään ne todella karut seuraukset itse, niin ihmiset on valmiita toimimaan.

Moaffak: Mutta sitten on vähän liian myöhäistä.

Mari: Niin.

Moaffak: Niin. En mä tiedä, siis yksi iso ongelmahan on siis se, että asiat ei ole hinnoiteltu oikein.

Mari: Kyllä.

Moaffak: Eli siis saa elää kuin sika pellossa ja saastuttaa ja käyttää luonnonvaroja ilman, että sillä olisi oikea hinta. Eli että siinäkin, jos asiat olisi oikein hinnoiteltu, niin me oltaisiin jo ihan erinäköisessä tilanteessa.

[tunnusmusiikkia]

Lauri: Jos me katsotaan tämän sosialismiajatuksen kautta, niin se, että tietyssä mielessä se tavoitetilä voisi olla semmoinen yhteiskunta, jossa jokaisella suomalaisella olisi enemmän tai vähemmän tasa-arvoiset mahdollisuudet päästä tekemään siistejä asioita tavalla, joka tuottaa jotain lisäarvoa yhteiskunnassa, joka voi tuottaa myöskin sitten sen upsiden. Tietyssä mielessähän startup-ekosysteemi on ollut semmoinen koelaboratorio siihen. Että meillä on, sanotaanko vaikka nyt pelialalla se, että kun on ollut näitä isoja peliexitejä, niin toki siis perustajat ja isoimmat sijoittajat tienaa sieltä ihan käsittämättömät määrät rahaa, mutta syntyy kuitenkin kymmeniä uusia miljonäärejä, ihan tavallisista työntekijöistä. Ja jotka on sitten, monet, vaikka tässä mainitsemassani Hesarin artikkelissa, niin monet päätyy sijoittamaan sitä rahaa takaisin sinne ekosysteemiin, josta syntyy taas uusia menestyksiä, josta syntyy uusia miljonäärejä. Eikö niin, että tämä lähtee rullaan tällä tavalla? Ja se, jollakin tavalla tässähän on silloin kysymys just siitä, että silloin kun

se työntekijä omistaa sitä yritystä, ja se onnistuminen jakaantuu silloin tasaisesti kaikille, niin me ollaan ehkä lähempänä sosialistista systeemiä. Tai sitten jos halutaan katsoa tätä (--) [epäselvää] ja Mazzucatoa, niin sellaista kapitalismia, josta ne pahimmat valuviat on korjattu. Mutta mä haluaisin yhden asian nostaa vielä keskusteluun tähän, ennen kuin aletaan vetään yhteen. Niin on se, että kun tämä on tavallaan se startupien valoisa puoli. Ja me puhutaan exiteistä, ja me puhutaan näistä, niin sehän on aina enemmän tai vähemmän iloinen tilanne siinä vaiheessa. Mutta on myöskin sellaisia tietynlaisia ongelmakohtia. Ja näistä ehkä korostunein on nyt viime aikoina tämä, mitä on noussut tämän alustatalouden yhteydessä. Eli se, että kun puhutaan siitä, että on miljoonia työntekijöitä, jotka ei ole minkäänlaisen työsuhteeseen liittyvien etujen piirissä, ei ole optioita, ei ole mitään tällaista. Että ollaanko me sitten kuitenkin itse asiassa ihan takaisin siellä Kommunistisen manifestin porvarit versus proletariaatti -tilanteessa tämän alustatalouden kautta. Että miten te näette tämän, että kuinka iso ongelma tämä on suhteessa koko startupkenttään? Että onko tämä enemmän tämmöinen yksittäinen valuvika, joka täytyy korjata, vai onko kyse jostain syvällisemmästä startup-yrittäjyyteen liittyvästä haasteesta?

Mari: No ensinnäkin mun mielestä startupit on tuonut valtavasti hyvää suomalaiseen yhteiskuntaan, kun meillä on sellainen rakenne, jossa myös maksetaan veroja. Ja esimerkiksi Supercell on ollut Helsingin suurimpia veronmaksajia, ja noussut melkein tyhjästä, että ei kukaan olisi uskonut, tai harva olisi uskonut hieman aiemmin, että tällainen yritys voi nousta Helsingin suurimmaksi veronmaksajaksi. Ja sen lisäksi, niin kun säkin puhuit Moaffak siitä, että täytyy investoida koulutukseen ja perustutkimukseen, niin nämä on mun mielestä myös sellaisia, itse asiassa aika uusia avauksia yritysten puolelta, joita tuodaan päättäjille, että näihin meidän kannattaa investoida. Koska sitten ehkä on myös ollut sellaista talouspoliittista lobbausta, että pitäisi saada vaikka palkkoja alennettua, koska muuten ei tehdas pyöri. Niin se on just tämä startuppien hienous ikään kuin tässä meidän yhteiskuntamallissa, että se vie eteenpäin, ja ajatellaan, että kyllä niitä palkkojakin on sitten varaa maksaa, kun meillä on sellaisia yrityksiä, jotka on kansainvälisesti kilpailukykyisiä. Ja sitten alustatalous on toki sellainen, mihin tietyllä lailla, osittain ainakin regulaation kannalta uusi malli, johon nyt EU:nkin puolelta ollaan tuomassa uusia ehdotuksia direktiivialustatalouden työntekijöiden oikeuksien suojelemiseksi, että sekin toimii reiluilla pelisäännöillä.

Moaffak: Mun mielestä ainakin alustatalouden työntekijät on samalla tavalla työntekijöitä, kun mitkä tahansa muutkin. Että ihan samalla tavalla niille kuuluu ne samat edut kuin työntekijöillä jossain, en mä näe siinä suurta eroa. Varsinkin semmoisessa tilanteessa, missä siis se on tavallaan keinotekoista tulkita ne yrittäjiksi. Mä olen ollut koko ikäni yrittäjä, mä en ole koskaan hakenut duunia, mä olen aina luonut oman työpaikkani. Ja mä en ole siis varakkaasta perheestä. Mutta meillä on aina arvostettu koulutusta ja itsensä kouluttamista ja kehittämistä perheessä. Mutta siis, että mulla on aina ollut semmoinen fiilis, että mulla on

mahdollisuuksia. Siis, että jos mä olen ollut freelancerina urani alkuaikoina, niin mulla oli monta asiakasta, mä pystyin valitsemaan, mulla on semmoinen ainakin jonkunäköinen vapauden illuusio. Mutta jos on sellaisessa tilanteessa, että siis on joko duunia tai ei ole duunia, ja on semmoinen aika monopolistinen ostajatilanne, siis sen, että sä voit myydä vain tälle, tai näille muutamalle, oligopolistisesti muutamalle ostajalle sitä sun työvoimaa, niin se ei ole mun mielestä aito tilanne. Ja silloin heitä pitäisi kohdella työntekijöinä. Mutta jos näillä ihmisillä olisi aidommin mahdollisuuksia työllistyä moneen eri vaihtoehtoon, niin silloin ne on luonnollista nähdä myös yrittäjinä. Että siis se, miten sen tulkitsee. Että siis ulkomaalaisillahan tyypillisesti Suomessa on ihan hemmetin vaikea työllistyä. Mä suosittelen lämpimästi, että vaikka se on alustatalous, ja ehkä jonkun mielestä riistämistä, mutta suosittelen lämpimästi, että ottaa aika usein, tai niin usein kuin tarvitsee, niin Uberin, ja juttelee niiden kuskien kanssa. Mä olen tavannut siis Aallosta valmistuneita, melkein valmiita tohtoreita, ja muita vastaavia, jotka ajaa keikkataksia, kun ei ne pääse mihinkään muuhun duuniin. Niin onhan se nyt siis ihan käsittämätöntä.

Lauri: Mutta nythän me ollaan oikeastaan tämän problematiikan ytimessä, eli just se, että esimerkiksi Woltia on kritisoitu paljon tästä yrittäjätulkinnasta. Ja samaan aikaan siellä on kuitenkin valtavan paljon sellaisia työntekijöitä, ja ollaan siis siinä vaiheessa, jos lainkirjainta tulkittaisiin mahdollisimman tiukasti ja he olisi kaikki työsuhteessa, niin se unit economics, siis tavallaan se yksikköekonomia siinä, ei kerta kaikkiaan kestä sitä. Ja silloin käytännössä koko se bisnesmalli-

Moaffak: Tai sitten sun pitää maksaa enemmän siitä sämpylästä, että se tulee sulle himaan.

Lauri: Mutta siinä taas markkinatalous potkii vastaan, eli sitten jos se-

Moaffak: No ei, mutta siis jos kaikki on samalla viivalla, ja tuotteet ja palvelut on hinnoiteltu oikein, niin sitten sen sämpylän kotiinkuljetushinta on oikeasti tämä, eikä tuo.

Lauri: Mutta siis mä vielä ajan takaa siis sitä, että tietyssä mielessä meillä on semmoinen vähän, onko se suomeksi muna-kanaongelma, tai suo siellä vetelä täällä, ehkä se suomalaisin tapa ilmaista tämä. Niin siis se, että jos me ajetaan alas tämä koko toiminta, joka on se riski siinä, että jos sitä säännellään liikaa, niin silloin yhtäkkiä täällä Aallon lähes valmistuneella tohtorilla ei olekaan yhtä äkkiä tulonlähdettä missään. Ja sitten taas, jos me annetaan tapahtua tällaisenaan, kuin se nyt tapahtuu, niin sekin on problemaattista jollakin tavalla. Että tässä jotenkin mä näen, että yhtäältä, joo, että startupeilla on mahdollisuus toimia tuossa, mutta kyllä se vaatii ehkä sellaista poliittista johtajuutta myöskin sitten taas siinä mielessä, että millä tavalla, minkälaiset vaikka rakenteet yhteiskunnassa voisi kannatella sellaista toimintaa, jossa voi tehdä tällaista keikkatyötä ilman, että on riskinä pudota tyhjänpäälle.

Moaffak: Negatiivinen tulovero.

Lauri: No esimerkiksi.

Moaffak: Tai kansalaispalkka, riippuen mistä asiaa katsoo.

Mari: Ehkä tämä on hyvä esimerkki siitä, että me tarvitaan regulaatiota kuitenkin moniin asioihin. Että se on lopulta se tapa, miten me yhdessä päätetään siitä, miten yhteiskunta toimii. Ja me tarvitaan myös lainsäädäntöä alustatalouteen, joka määrittää, että minkälaiset oikeudet me halutaan niille työntekijöille. Ja miten me saadaan riittävä lepoaika tai lomat toteutumaan, tai työterveys, jos nähdään ja päätetään, että he ovat työntekijöitä. Ja totta kai meillä on myös tietyt lainalaisuudet koskien yrittäjiäkin, että kyllä myös yhteiskunta tarjoaa yrittäjyydelle edellytyksiä, vaikka ne onkin aika erilaisia kuin työntekijöille. Koska ajatellaan, että yrittäjä voi siitä riskistä myös tienata.

Moaffak: Mutta siis tähän liittyy mun mielestä semmoinen kokonaisuuksien hahmottaminen, mitä mun mielestä ihmisten pitäisi harrastaa enemmän. Ja ehkä koulu tai opiskelut voisi tuoda sitä. Että siis, just esimerkiksi samalla tavalla, että jos näille ihmisille maksettaisiin parempaa palkkaa, se sämpylä maksaisi enemmän kotiin kuljetettuna, mutta onko ihmiset valmiit maksaa siitä. Samalla tavalla, kun siis kaikki haluaa, että Kiina ja Intia saastuttaisi vähemmän, erityisesti Kiina, ja sitten saman tien ne kuitenkin käy jostain Gigantista verkkokaupasta ostaan sen halvimman taulutelkkarin, joka on todennäköisesti tuotettu hiilivoimalla ja lapsityövoimalla, ja mitä kaikkea muuta. Mä vähän kärjistän. Ja sitten kuitenkin ollaan hirveästi huolissaan jonkun kiinalaisen tehtaan ihmisoikeuksista. Siis ei ole päätä eikä häntää, kun ei hahmoteta kokonaisuutta.

Lauri: Jep. Mutta tässähän me ollaan nyt taas, me palataan siihen, mikä se oli se sun aikaisempi argumentti ilmastomuutoksen kohdalla. Se, ettei ihmiset tule muuttamaan tätä käyttäytymismallia.

Moaffak: Ei tule.

Lauri: Eikä ne tule maksamaan sitä kalliimpaa sämpylää, jos halvempi on tarjolla. Eikä ne tule ostamaan sitä kalliimpaa televisiota, jos halvempi on tarjolla. Jolloin sitten taas se regulaatio on kai ainoa tapa vaikuttaa siihen. Ja siis ennen kaikkea ulkoisvaikutuksien hinnoittelu oikein. Ja sitten tietysti, nyt me avataan sitten semmoinen vyyhti, kaikkien kansainvälisen markkinatalouden lainalaisuuksia ja muita, ainakaan meikäläisellä ei enää ammattitaito edes riitä ymmärtämään kaikkia niitä lainalaisuuksia siellä. Mutta jollakin tavalla se, että mä näen, että meillä on paljon mahdollisuuksia tässä, nimenomaan tässä startup-ekosysteemissä. Ei sillein, että se on joku semmoinen hopealuoti, joka maagisesti ratkaisee kaiken, ja me

voidaan vaan nojailla taaksepäin, ja nauttia kyytejä ja tilailla niitä halpoja sämpylöitä. Vaan se, että siellä on olemassa sellaista uutta brain poweria. Ja sitä uutta, esimerkiksi sanotaan vaikka meidän opiskelijat lähes universaalisti haluaisi lähteä perustamaan enemmänkin firmoja, jotka ratkoo näitä visaisia pulmia, kuin firmoja, jotka nyt vaikka liittyy siihen sämpylän kuljettamiseen tai muuta. Ja siinä mielessä mun mielestä ennen kaikkea tämän keskustelun ylläpitäminen, ja näkökulmien hakeminen, ja siis nimenomaan tämän startup-kentän ja perinteisen yrityskentän ja poliittisen kentän vuorovaikutus on tosi tärkeätä, jotta me saadaan sitä ymmärrystä sinne. Ja sitten ehkä just se, mä tykkään sen takia siitä Talebin mallista tosi paljon, koska se antaa meille mahdollisuuden myöskin siihen, että meidän ei tarvitse lähteä sellaiseen kärkevään vastakkainasetteluun sen status quon kanssa, mikä olisi ehkä tyypillinen tapa ajatella, että tämä on väärä ja meillä on oikea. Vaan me voidaan ajatella enemmän sillein, että jos tahtotila on kuitenkin luoda yhteiskunta, jossa kaikilla olisi oikeasti hyvä olla, ja mahdollisuus tehdä ja mahdollisuus kasvaa ja ottaa riskiä sen mukaan, missä se oma vaikka epävarmuuden sietokyky on, niin just näin pienien pyrhdysten ja kokeilujen kautta, niin me päästään nopeasti eteenpäin, vaikka siellä ne monoliitit seisookin vielä aikansa paikoillaan. Jos me ajatellaan tällaista tulevaisuuden yhteiskuntaa, mihin siis, mind you, jos katsotaan vaikka esimerkiksi sekä sitä keskustelua, mitä on vaikka käyty Columbian professoreiden kanssa, tai mitä tapahtuu startup-ekosysteemeissä ympäri maailmaa, niin Suomessa on kyllä aika huikeat mahdollisuudet luoda, voisi sanoa, jopa malliyhteiskunta tietyssä mielessä. Ja meidän ollaan jo monessa mielessä siis. Että tosi monethan tulee tänne ihmetteleen, että mitä te nyt oikein kaadatte teidän veteen, kun koko ajan asiat tuntuu toimivan aika hyvin. Niin mitä te toivotte poliittisilta päättäjiltä, ja yrityksiltä, ja yhteiskunnalta tulevaisuudessa? Jos nyt on tällainen, olisi tällainen, henki pelmahtaisi tähän, ja antaisi, ei kolme, mutta vaan yhden toivomuksen, niin mitä te toivoisitte, että millä tavalla tätä nimenomaan startup-ilmiötä voisi kohottaa vielä sille seuraavalle tasolle, jotta tämä kolmas aalto nostaisi myös meidän yhteiskuntaa kokonaisuutena kohti tällaista jonkinlaista ideaalia?

Mari: No mä ajattelen, että kyllä se maapallon pelastaminen on aika iso juttu. Ja uskon, että startupeilla olisi siihen, ja onkin paljon annettavaa. Ja sitten me voidaan ajatella, että Suomessa myös se vastuullisuus on hyvällä tasolla, että se me voidaan ottaa meidän vahvuutena, ja vielä kehittää sitä eteenpäin. Ja kuten puhuttiin siitä, että ostetaanko halpoja tavaroita, eikä välitetä siitä, mistä ne tulee, niin senhän pitäisi muuttua. Että nyt me nähdään, että mitä käy, jos ostetaan halpaa venäläistä öljyä eikä välitetä, että miten naapurimaassa toimitaan. Ja kaikkiin kauppasopimuksiin pitää integroida paljon vahvemmin myös ihmisoikeudet ja ympäristö. Ja vastuullisuuslainsäädännön pitää olla kunnianhimoista. Ja uskon, että siinä maailmassa myös suomalaiset yritykset pärjää hyvin.

Moaffak: Mä olen äärimmäisen toiveikas tulevaisuuden suhteen. Kun nyt meillä on syntynyt siis tällainen sukupolvi, 25-35-vuotiaita, jotka on nähnyt sen huikean kasvun jossain startupissa. Oli se sitten Wolt, mä tunnen ne founderit, aivan loistavia

tyyppejä. Siellä on muutenkin, siis se porukka on aivan hillittömän hyvää, kunnianhimoista. Osaa panna asioita toimeen. Ne on tehnyt sen globaalisti. Samoin Smartlyssa ja monissa pelifirmoissa ja muissa. Siis osataan tehdä asioita. Isosti osataan viedä niitä maailmalle, kunnianhimon taso on aivan huikee. Ja sitten, kun ihmiset ymmärtää, sisäistää sen, että rahan rajahyöty on laskeva, eli sen toisen tai kolmannen, tai en mä tiedä kuinka monen miljoonan jälkeen, niin se ei enää tunnukaan niin kivalta. Tai se seuraava miljoona ei ehkä innosta. Niin sitten nämä ihmiset toivottavasti, mä uskon, siitä on jo indikaatioita, niin rupeaa käyttämään sen kaiken henkisen energiansa, kapasiteettinsa mielenkiintoisten ja merkityksellisten ongelmien ratkaisemiseen. Ja sen takia mä uskon, että planeetallamme on vielä toivoa.

Lauri: Kiitos Mari Holopainen, Moaffak Ahmed. Mahtavaa, että pääsitte mukaan tänne Kasvupyrähdys-podiin.

Mari: Kiitos paljon.

Moaffak: Kiitos.

[tunnusmusiikkia]